

KİM BU VERGİ ÖDEYEN MUTLU (!) AZINLIK

Türkiye, kayıt dışında kalmayı tercih eden ya da vergi istisna ve muafiyetleri nedeniyle çok kazansa da asgari ücretli kadar dahi vergi ödemeyen kişiler açısından tam bir vergi cenneti. Ancak, mükellefiyetlerini tam olarak yerine getirmek isteyen ve bunu bir vatandaşlık borcu olarak görenler için ise tam bir vergi cehennemi. Vergi yükü mükellefler arasında Anayasamızda da ifade edildiği şekliyle ödeme gücüne göre adil bir şekilde dağıtılamadığı için bazıları bu yükü hiç hissetmezken, yükün altında kalan diğerleri bu ağır yükün altında adeta eziliyorlar.

Örneğin, yıllık 100 bin TL gelir elde eden ve yanında 1 asgari ücretli işçi çalıştıran bir esnaf gelir vergisi ve SGK primi için (kendisi ve işçisi) yaklaşık 37 bin TL ödüyor. Burada esnafın vergi yükü % 37 ve buna KDV, damga vergisi, harç vb. diğer vergiler dahil değil. Bu esnafın yıllık geliri 50 bin TL olsaydı vergi yükü yaklaşık % 40'a çıkacaktı.

Peki vergide cenneti yaşayanlar kimler? Pek çok örnek var ama en bariz örneklerden bir tanesi; profesyonel futbolcular. Yıllık 10 milyon TL gelir elde eden bir futbolcunun vergi yükü sadece % 15. Bu tutar 100 milyon TL olsa da durum değişmiyor, vergi yükü sabit ve sadece % 15.

Gelir dağılımını, sosyal refahı, adalet duygusunu ve vergi bilincini çok olumsuz etkileyen bu durumu nasıl değiştirebiliriz? Aslında cevabı basit; vergiyi tabana yayarak. Bir başka deyişle, esasen anayasal bir zorunluluk olan herkesin ödeme gücüne göre vergi ödemesini sağlayarak.

Verginin tabana yayılması aynı miktarda verginin daha fazla sayıda mükelleften alınması, dolayısıyla her bir mükellefe isabet eden vergi tutarının daha düşük olması anlamına geliyor. Vergi tabanının yaygınlığı vergi yükünün dağılımındaki adaletin önemli bir göstergesi.

Bu anlamda, Türkiye'de gelir vergisi, kurumlar vergisi ve KDV'nin maalesef dar bir mükellef tabanına oturduğu ve dolayısıyla verginin tabana yeterince yayılamadığı görülüyor. Gelir vergisi maaşından otomatik olarak kesilen çalışanları devre dışı bıraktığımızda, ülkemizde düşünülenin tam aksine, çok az sayıda kişi ve kurumun vergi ödediği gerçeği karşımıza çıkıyor.

Nitekim, 2011 yılında tahakkuk eden beyana dayanan gelir vergisinin yüzde 21'i ilk 1.500 mükellef; yüzde 32'si ise ilk 5.000 mükellef tarafından beyan edilmiş. İlgili yılda toplam gelir vergisi mükellefinin 1,8 milyon kişi olduğu dikkate alındığında, tahakkuk eden toplam gelir vergisinin 1/3'ünün mükelleflerin yüzde 0,28'i tarafından beyan edildiği görülüyor.

Kurumlar vergisinde ise mükellef tabanı çok daha dar bir görünüm arz ediyor. 2011 yılında tahakkuk ettirilen kurumlar vergisinin yüzde 39'u ilk 100 mükellef tarafından; yüzde 60'ı ilk 1.000 mükellef tarafından; yüzde 74'ü ise ilk 5.000 mükellef tarafından beyan edilmiş. Buna göre, 2011 yılında toplam 624,8 bin kurumlar vergisi mükellefinin sadece yüzde 0,8'i toplam kurumlar vergisinin 3/4'ünü beyan etmiş.

Benzer durum KDV'de de görülmekte. 2011 yılında ilk 100 KDV mükellefi ödenecek verginin yüzde 33'ünü beyan ederken, ilk 1.500 mükellef verginin yüzde 53'ünü; ilk 5.000 mükellef ise yüzde 63'ünü beyan etmiş. Bu dönemde, toplam KDV mükellefinin 2,4 milyon olduğu dikkate alındığında, ödenecek toplam KDV'nin yüzde 53'ünün mükelleflerin yüzde 0,2'si tarafından beyan edildiği ortaya çıkıyor.

Tablo: Verginin Tabana Dağılımı (2011, Milyon TL)

	Gelir Vergisi		Kurumlar Vergisi		KDV	
Mükellef	Tahakkuk	Pay(%)	Tahakkuk	Pay(%)	Ödenecek	Pay(%)
İlk 100 Mükellef	541	8	10.314	39	14.828	33
İlk 500 Mükellef	952	14	14.226	54	20.056	44
İlk 1000 Mükellef	1.213	18	15.913	60	22.428	50
İlk 1500 Mükellef	1.400	21	16.887	64	23.888	53
İlk 5000 Mükellef	2.139	32	19.607	74	28.334	63
Tüm Mükellefler	6.693	100	26.332	100	45.096	100

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, beyana dayanan gelir vergisi, kurumlar vergisi ve KDV dar bir mükellef tabanı üzerine yoğunlaşmış durumda. Bu tablonun tek sorumlusu elbette vergi politikaları değil. Örneğin, az sayıda büyük şirketin büyük ölçekli işleri karşılığı oluşturdukları yüksek tutarlı katma değer, bu az sayıda şirketin çok yüksek tutarlarda kurumlar vergisi ve KDV ödemelerini netice veriyor.

Ancak bu durum, vergi ve maliye politikaları ile yukarıdaki tablonun daha fazla mükellefi kapsayacak şekilde değiştirilmesine engel değil. Ülkemizde verginin tabana yayılması ve vergilendirmede adaletin sağlanabilmesi için yapılması gereken başlıca değişiklikler arasında şunlar sayılabilir:

- Vergi muafiyet ve istisnaları zorunlu haller dışında kaldırılmalıdır.
- Gelir vergisi oranları düşürülmelidir.
- Gelir vergisi tarifesindeki gelir dilimleri yükseltilmelidir.
- Beyanname veren mükellef sayısı artırılmalıdır.
- Damga vergisi ve harçlar düşürülmelidir.

Diğer taraftan, kayıt dışı ekonominin kayda alınması, doğal olarak, verginin tabana yayılmasında etkin rol oynayacaktır. Yukarıda sıraladığımız tedbirlerin kayıt dışı ekonominin kayda alınmasına yönelik çalışmaları da doğrudan destekleyeceğini düşünüyorum.

Kaynak: Onuncu Kalkınma Planı Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu